

દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટીવ ક્ષેત્રમાં સહકારી સંસ્થાઓ કે દ્વારા વિકસિત તકનિકી કા સકારાત્મક ઉપયોગ કા અધ્યયન

શોધકર્તા : ડૉ. મનસુખભાઈ જી. પટેલ,
જીશોસિયેટ પ્રોફેસર,
શ્રીરંગ શિક્ષણ મહાવિદ્યાલય,
બીલીમોરા.

Abstract

કસંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘ કી ઘોષણા કે અનુસાર ઈસ સાલ ભારતભરમાં ભારતીય રાષ્ટ્રીય સંઘ, ભારતીય સહકારી સંસ્થાજી, પ્રશાસન ઓર અધિકારિયોં ને મનાને કા પ્રારૂપ તૈયાર કિયા, સાથ હી રાજ્ય સહકારી સંઘ, જિલા સંઘ ઓર સહકારી મંડલિયોં કે વિભિન્ન સ્તર પર દિન-વદિન ચર્યાજી હો રહી હૈ । શોધકર્તા ગુજરાત કે સુરત જિલે મેં રહતે હૈ ઓર સહકારી પ્રવૃત્તિયોં કે કાર્યક્રમમેં રૂચિ રખતે હૈ । સપ્તાહ કે દોરાન સભા, સેમીનાર આદિ મેં ઉપસ્થિત રહકર સહકારી પ્રવૃત્તિ કે ઉદ્દેશ્ય, સિદ્ધાંત, સિદ્ધિ જીવં મૂલ્યોં કે પ્રચાર-પ્રસાર સે લોગોં કા સહયોગ, જાગૃતિ ઓર દૈહાતી કિસાન કો કિસ પ્રકાર લાભદાયી હોતા હૈ ઈસકા જાણજાણ લિયા થા । ઈસ પ્રવૃત્તિ મેં યુવતિ-યુવકોં કો જોડકર રોજાગારી મુહંયા કરાને ઓર સહકારી પ્રવૃત્તિ મેં સાજેદાર બનાકર સશક્તિકરણ કરને કી જરૂરત હૈ જિસસે પ્રવૃત્તિકી નયા બલ મિલે, ગુણવત્તાસભર નેતૃત્વ પ્રાપ્ત હોગા । સહકારી પ્રવૃત્તિ મેં નિષ્ઠાવાન, પ્રશિક્ષિત ઓર અનુભવી અધિકારી મિલતે હૈ, વિકાસ કે ફલ કિશાનોં તક પહુંચને કી ગુજાઈશ હૈ ।

પ્રસ્તુત શોધકાર્ય કે નિમ્ન જોસે ઉદ્દેશ્ય હૈ : (૧) દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સહકારી સંસ્થાઓ કે દ્વારા યોજિત સેમીનારોં કી માહિતી પ્રાપ્ત કરના । (૨) શિક્ષણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સહકારી સંસ્થાઓં કે દ્વારા કિજી ગજી તકનિકી વિકાસ કે સકારાત્મક ઉપયોગ કે બારે મેં જાનકારી પ્રાપ્ત કરના ।

પ્રસ્તુત શોધકાર્ય કા મહત્વ નિમ્ન પ્રકાર હૈ : (૧) પ્રસ્તુત શોધકાર્ય સે સહકારી સંસ્થાઓં મેં આધુનિક તકનિકી કા સકારાત્મક ઉપયોગ હો સકેગા । (૨) પ્રસ્તુત શોધકાર્ય સે સહકારી સંસ્થાઓં કો પ્રશિક્ષિત કર્મચારી મિલ પાર્યેગે । (૩) પ્રસ્તુત શોધકાર્ય સે દક્ષિણ ગુજરાત કી જાનતા કા જીવન સ્તર ઉપર ઉઠેગા ।

પ્રસ્તુત શોધકાર્ય કે લિજી ૪૦ વિધાનોવાલી જીક અભિપ્રાયવાલિ કા નિર્માણ કિયા ગયા થા । દક્ષિણ ગુજરાતમેં આઈ હુઈ સભી સંસ્થાજી ઈસ શોધકાર્ય કા વ્યાપવિશ્વ થા । ઓર ઈનમે સે ૧૨ સહકારી સંસ્થાજી નમૂના કે રૂપ મેં ચુની ગઈ થી ।

પ્રસ્તુત શોધકાર્ય કે મુખ્ય તારણ નિમ્ન પ્રકાર હૈ :

૧. સહકારી સંસ્થાઓં કે કર્મચારીઓં કે લિજી સેમીનાર જીવમ્ કાર્યશિબિર ચલાજી ગજી થે ।
૨. આધુનિક તકનિકી કે સકારાત્મક ઉપયોગ હેતુ કમ્પ્યુટર શિક્ષણ વર્ગ ચલાજી ગજી થે ।
૩. સહકારી સંસ્થા કે કર્મચારી કાફી ઉત્સાહિત પાજી ગજી થે ।

➤ ભૂમિકા :

ભારતમાં દેશ કે વિકાસકે લિજી કઈ ક્ષેત્ર કાર્યરત છે । સરકાર કે દ્વારા ઉદ્યોગ, બેંક, શિક્ષા, કૃષિ, જૌસે ક્ષેત્રોં મેં અરબોં રૂપયોં કા નિવેશ કિયા જા રહા છે, સાથ હી વૈજ્ઞાનિક ઔર આધુનિક તકનિકી કા ઉપયોગ કિયા જા રહા છે । હર સાલ ભારતમેં સહકારી સપ્તાહ મનાયા જાતા છે । અંતર્જાતીય સહકારી સંઘ (જિાનિવા) કે આજ્ઞાનુસાર સપ્તાહ મનાને કા ઉદ્દેશ્ય ઔર પ્રવૃત્તિયોંકી ઘોષણા ભી કી જાતી છે । ઈસ સાલ ૧૪ નવમ્બર સે સહયોગ સપ્તાહ મનાયા ગયા થા । સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘ કી ઘોષણા કે અનુસાર ઈસ સાલ ભારતભરમેં ભારતીય રાષ્ટ્રીય સંઘ, ભારતીય સહકારી સંસ્થાજોં, પ્રશાસન ઔર અધિકારિયોં ને મનાને કા પ્રારૂપ તૈયાર કિયા, સાથ હી રાજ્ય સહકારી સંઘ, જિાલા સંઘ ઔર સહકારી મંડલિયોં કે વિભિન્ન સ્તર પર દિન-વદિન ચર્ચાજોં હો રહી છે । શોધકર્તા ગુજરાત કે સુરત જિાલે મેં રહતે હોં ઔર સહકારી પ્રવૃત્તિયોં કે કાર્યક્રમમેં રૂચિ રખતે હોં । સપ્તાહ કે દૌરાન સભા, સેમીનાર આદિ મેં ઉપસ્થિત રહકર સહકારી પ્રવૃત્તિ કે ઉદ્દેશ્ય, સિદ્ધાંત, સિદ્ધિ જીવં મૂલ્યોં કે પ્રચાર-પ્રસાર સે લોગોં કા સહયોગ, જાગૃતિ ઔર દૈહાતી કિસાન કો કિસ પ્રકાર લાભદાયી હોતા છે ઈસકા જાણજાણ લિયા થા । ઈસ પ્રવૃત્તિ મેં યુવતિ-યુવકોં કો જોડકર રોજાગારી મુહૈયા કરાને ઔર સહકારી પ્રવૃત્તિ મેં સાજેદાર બનાકર સશક્તિકરણ કરને કી જારૂરત છે જિાસસે પ્રવૃત્તિકો નયા બલ મિલે, ગુણવત્તાસભર નેતૃત્વ પ્રાપ્ત હોગા । સહકારી પ્રવૃત્તિ મેં નિષ્ઠાવાન, પ્રશિક્ષિત ઔર અનુભવી અધિકારી મિલતે હોં, વિકાસ કે ફલ કિશાનોં તક પહુંચને કી ગુંજાઈશ છે । સપ્તાહ મનાને કે દૌરાન સહકારી કાર્યકર્તા, લીડરશીપ, શિક્ષાસાસ્ત્રી, સંશોધન સ્કોલર જીવં પ્રશાસકોં સે સભાસદોં કો સહકારી મૂલ્યોં કી જાનકારી ઔર પહ્યાન દેકર પ્રાથમિક કક્ષાસે રાષ્ટ્રીય સ્તર કી સંસ્થાઓં મેં જાન ફૂંકને કી આવશ્યકતા છે । ઈસ સહકારી સપ્તાહ કે પર્વ કો લેકર ગાંવો કે કિસાન ઔર મજાદૂર કી ઈસ પ્રવૃત્તિ સે કેસા લાભ પહુંચા છે ? સંસ્થાસે જીડે કર્મચારી પ્રવૃત્તિ કે મૂલ્યોં કો કિતની હદ તક સમજ પાજી હોં, ઈસ કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિયોં સે લોગોં કા કેસે ભલા હુઆ છે ? આદિ પ્રશ્નોં કે ઉત્તર પ્રાપ્ત કરને હેતુ શોધકર્તાને “દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સહકારી સંસ્થાઓં કે દ્વારા વિકસિત તકનિકીકા સકારાત્મક ઉપયોગ કા અધ્યયન” વિષય પસંદ કિયા છે ।

➤ શોધકાર્ય કી સમસ્યા :

શોધકર્તાને નીચે દી ગઈ સમસ્યા કા ચયન કિયા છે ।

“દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સહકારી સંસ્થાઓં કે દ્વારા વિકસિત તકનિકીકા સકારાત્મક ઉપયોગ કા અધ્યયન”

➤ શોધકાર્ય કે ઉદ્દેશ્ય :

શોધકાર્ય બહુત બડા ક્ષેત્ર છે, બિના હેતુ કોઈ કાર્ય સંભવ નહીં હોતા । હર ક્ષેત્રમેં કોઈ ન કોઈ સમસ્યા રહતી છે જિાસકા સમાધાન મનુષ્યકો દૂંઢના પડતા છે ।

૧. દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સહકારી સંસ્થાઓ કે દ્વારા યોજાત સેમીનારોં કી માહિતી પ્રાપ્ત કરના ।
૨. દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સહકારી સંસ્થાઓં કે દ્વારા કિજી ગજી તકનિકી વિકાસ કે સકારાત્મક

ઉપયોગ કે બારે મેં જાનકારી પ્રાપ્ત કરના ।

૩. દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં મનાજી ગજી સહકારી સપ્તાહ કે બારેમેં જાનકારી પ્રાપ્ત કરના ।
૪. દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં માનવ સંશાધન વિકાસ કે લિજી કિજી ગજી કાર્યક્રમોકી માહિતી પ્રાપ્ત કરના ।
૫. દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સહકારી સંસ્થાઓં કે દ્વારા નાગરિક સહાય, કૃષિ સહાય, ડેરી ઉદ્યોગ, હાઉસીંગ જૌસે ક્ષેત્ર મેં દિજી ગજી પ્રશિક્ષણ કી માહિતી પ્રાપ્ત કરના ।
૬. દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સહકારી સંસ્થાઓં કે દ્વારા સભાસદોં કો દિજી ગજી સહકારી કાનૂન, સમજા જીવમ્ તકનિકી કે અમલ કે બારેમેં માહિતી પ્રાપ્ત કરના ।
૭. દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સહકારી સંસ્થાઓંકે દ્વારા સહકારી કાર્યકર, નેતૃત્વ, પ્રશિક્ષણ વિકાસ સંસ્થાન સે નાગરિકોં કે જીવનમેં આજી આર્થિક પરિવર્તન કા જામજામ લેના ।

➤ શોધકાર્ય કે પ્રશ્ન :

પ્રસ્તુત શોધકાર્ય કે પ્રશ્ન નિમ્ન પ્રકાર હૈ ।

૧. દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સહકારી સંસ્થાઓં કે દ્વારા કિસ પ્રકાર કે સેમીનાર આયોજિત કિયે થે ?
૨. દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સહકારી સંસ્થાઓં કે દ્વારા કિસ પ્રકાર તકનિકી વિકાસ કો સકારાત્મક ઉપયોગ કિયા થા ?
૩. દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સહકારી સંસ્થાઓને કિસ પ્રકાર સહકારી સપ્તાહ મનાયા થા ?
૪. દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં માનવ સંશાધન વિકાસ કે લિજી કિન-કિન પ્રવૃત્તિયોં કા આયોજાન કિયા થા ?
૫. દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં કર્મચારિયોં કો કેસા પ્રશિક્ષણ દિયા ગયા થા ?
૬. દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સંસ્થા કે સભાસદો કો કિસ પ્રકારકી તકનિકી અમલ કી જાનકારી દી થી ?
૭. દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સંસ્થાઓં કે સદશ્યોં કે જીવનમેં કેસા સામાજિક જીવં આર્થિક પરિવર્તન આયા થા ?

➤ શોધકાર્ય કા મહત્વ :

દેશ કે વિકાસ સે જીડે ઈસ સેતુ કા અત્યાધિક મહત્વ હૈ । બિના સહયોગ કિસી કા ઉદ્ધાર નહી । દક્ષિણ ગુજરાત મેં સહકારી ક્ષેત્રકા બડા યોગદાન રહા હૈ । શોધકર્તા કે દ્વારા ચયન કિજી ગજી ઈસ વિષય કા નિમ્ન પ્રકાર મહત્વ હૈ ।

૧. પ્રસ્તુત શોધકાર્ય સે સહકારી સંસ્થાઓં મેં આધુનિક તકનિકી કા સકારાત્મક ઉપયોગ હો સકેગા ।
૨. પ્રસ્તુત શોધકાર્ય સે સહકારી સંસ્થાઓં કો પ્રશિક્ષિત કર્મચારી મિલ પાયેંગે ।
૩. પ્રસ્તુત શોધકાર્ય સે દક્ષિણ ગુજરાત કી જાનતા કા જીવન સ્તર ઉપર ઉઠેગા ।

૪. પ્રસ્તુત શોધકાર્ય સે દહાતોં મેં રહનેવાલે લોગોં કો ઉઘોગ મુઢૈયા કરાયા જા સકેગા ।
૫. પ્રસ્તુત શોધકાર્ય સહકારી સંસ્થાઓં કે પ્રશાસક ઔર સરકારી અધિકારિયોં કો નિર્ણય લેને મેં ઉપયોગી હોગા ।
૬. પ્રસ્તુત શોધકાર્ય સે કિસાનોં કો ફસલ કે અચ્છે દામ મિલ પાર્યેગે ।
૭. પ્રસ્તુત શોધકાર્ય સે ગાંવોંકા વિકાસ હોગા ।
૮. પ્રસ્તુત શોધકાર્ય સે આધુનિક તકનિકી કા ઉપયોગ હોને સે તરક્કી કી સંભાવનાજીં બઢ જાજીગી ।
૯. પ્રસ્તુત શોધકાર્ય સે ગરીબી, બેરોજાગારી, શિક્ષા ઔર આરોગ્ય જૌસે ક્ષેત્રોં કે પ્રશ્નોં કા હલ હોગા ।
૧૦. પ્રસ્તુત શોધકાર્ય સે સરકાર કી ઔર સે મિલનેવાલી સહાયતા સે સહકારી ક્ષેત્રકા વિકાસ હોગા ।

➤ શોધકાર્ય કી મર્યાદાજીં :

શોધકાર્ય બહુત બડા ક્ષેત્ર હૈ । સમય વ્યય ઔર શક્તિ કા નિવેશ હોતા હૈ । શોધકર્તા બી.જીડૂ. કોલેજા મેં નૌકરી કરતે હુજી જોસે કાર્ય કે લિજી કમ સમય નિકાલ પાજીંગે યહ સ્વાભાવિક હૈ । અતઃ નિમ્ન જૌસી પ્રસ્તુત શોધકાર્ય કી મર્યાદા રહી હૈ ।

૧. પ્રસ્તુત શોધકાર્ય દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ સંસ્થાઓં કો ધ્યાન મેં રખકર હી ક્રિયા ગયા થા ।
૨. યહ શોધકાર્ય સહકારી સંસ્થાઓં મેં આધુનિક તકનિકી કે સકારાત્મક ઉપયોગ કો લેકર હી ક્રિયા ગયા થા ।
૩. શોધકાર્ય મેં ઉપયોગ મેં આનેવાલે વિભિન્ન ઉપકરણ કે અલાવા સિર્ફ અભિપ્રાયાવલિ કા હી પ્રયોગ ક્રિયા ગયા થા ।
૪. પ્રસ્તુત શોધકાર્ય કે પરિણામ સિર્ફ દક્ષિણ ગુજરાત કી સહકારી સંસ્થાઓં કો હી લાગુ હોંગે ।
૫. પ્રસ્તુત શોધકાર્ય મેં કાઈવર્ગ મૂલ્ય, પ્રતિષ્ઠા ઔર વિધાનોં કા વર્ગીકરણ જૌસે અંકશાસ્ત્ર કા હી પ્રયોગ ક્રિયા ગયા થા ।

➤ ઉપકરણ કા ચયન :

શોધકાર્યમેં માહિતી પ્રાપ્તિ કે હેતુ કિસી ન કિસી શૈક્ષણિક સાધન કી આવશ્યકતા રહતી હૈ । માહિતી ઈકદ્દા કરને કે લિજી પ્રશ્નાવલિ, સામાજિક-આર્થિક માપદંડ, વલણ માપદંડ ઔર બુદ્ધિઆંક કસૌટી જૌસે કઈ ઉપકરણ બાજાર મેં ઉપલબ્ધ હૈ । અગર શોધકાર્ય કે અનુરૂપ શૈક્ષિક સાધન ન હોને પર શોધકર્તા કો સ્વયમ્ નિર્માણ કરના પડતા હૈ અતઃ પ્રસ્તુત શોધકાર્ય કે લિજી ૪૦ વિધાનોંવાલી જીક અભિપ્રાયાવલિ કા નિર્માણ ક્રિયા થા ।

➤ વ્યાપવિશ્વ ઔર નમૂના ચયન :

શોધકાર્ય કે લિજી અધ્યેતાને ‘દક્ષિણ ગુજરાત કે કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્રમેં સહકારી સંસ્થાઓં કે દ્વારા વિકસિત તકનિકી કા સકારાત્મક ઉપયોગ કા અધ્યયન’ વિષય રખા થા । અતઃ દક્ષિણ ગુજરાત મેં આઈ હુઈ સભી સંસ્થાજીં ઈસ શોધકાર્ય કા વ્યાપવિશ્વ બનેગા । ઔર ઈનમેં સે બારહ સહકારી સંસ્થાજીં નમૂના કે રૂપ મેં ચુની ગઈ થી, જો નમૂના ચયન કે અંતર્ગત આજીગા ।

➤ **માહિતી જીક્રિકરણની રીત :**

માહિતી જીક્રિકરણ કઠિન કાર્ય છે । યદિ ઈસ કાર્ય મેં કહી થોડી સી ચૂક હોતી હૈ તો નતીજો અચ્છે નહીં નિકલેંગે । શોધકર્તાને સેમીનાર, પ્રશિક્ષણ કેન્દ્ર ઓર સહકારી સંસ્થાઓ મેં જાકર રૂબરૂ અભિપ્રાયાવલિ ભરવાઈ થી ।

➤ **માહિતી વર્ગીકરણ (કેટગોરીઝેશન) ની રીત :**

માહિતી જીક્રિકરણ કે પશ્ચાત શોધકર્તાને આવૃત્તિ વિતરણ, કાર્ડવર્ગ મૂલ્ય, પ્રતિશત ઓર વિધાન કો અગ્રતાક્રમ દેના જૌસે અંકશાસ્ત્ર કા ઉપયોગ કરકે ગિનતી કી । બાદમેં હરેક વિધાનકા વર્ગીકરણ ક્રિયા ।

➤ **શોધકાર્ય કે તારણ (ફેઝઝેલ્ઝર્જીક માજીચર્ચ) :**

૧. સહકારી સંસ્થાઓ કે કર્મચારીઓ કે લિજ સેમીનાર જીવમ્ કાર્યશિબિર ચલાજી ગજી થે ।
૨. આધુનિક તકનિકી કે સકારાત્મક ઉપયોગ હેતુ કમ્પ્યુટર શિક્ષણ વર્ગ ચલાજી ગજી થે ।
૩. સહકારી સંસ્થા કે કર્મચારી કાફી ઉત્સાહિત પાજી ગજી થે ।
૪. સહકારી સંસ્થાઓ સે જીડે કિસાનોં કો ખેતી ઓર પશુપાલન કી જાનકારી દી ગઈ થી ।
૫. ગ્રામીણ ક્ષેત્રોં કે લોગોં કો લાભાન્વિત ક્રિયા ગયા થા ।
૬. સહકારી સપ્તાહ કે દૌરાન કાફી માત્રામેં લોગ ઉપસ્થિત પાજી ગજી થે ।
૭. સહકારી સપ્તાહ કે દૌરાન કૃષિ સહાય, ડેરી ઉદ્યોગ, હાઉસીંગ, જામીન જાઈચ, જામીન ઉપજાઉ કી અધિક માહિતી દી ગઈ થી ।
૮. પ્રશાસન કી ઓર સે પર્યાપ્ત સહયોગ મિલા થા ।
૯. ચીની મિલ માલિક દૂધ ઉત્પાદક મંડલી જૌસે સહકારી ઉદ્યોગ કે કર્મચારીને પ્રશિક્ષણ લિયા થા ।
૧૦. કો-ઓપરેટિવ ક્ષેત્ર કી ઉપયોગી માહિતી પાકર દેહાતી પ્રસન્ન નજાર આજી થે ।
૧૧. સહકારી સપ્તાહ મેં સહકારી કાનૂન, સરકારી સહાય, બેંકો કી ભૂમિકા આદિ કી જાનકારી દી ગઈ થી ।

➤ **ઉપસંહાર :**

ભારત સરકાર ને વિકાસ કી યોજાનાજી બનાકર દેશકે હર મનુષ્ય કો લાભાન્વિત કરને હેતુ જાનધન યોજાના, મેઈક ઈન ઈન્ડિયા, ડિજીટલ ઈન્ડિયા જૌસે ક્રાન્તિકારી કદમ ઉઠાજી । સહકારી ક્ષેત્રોં કો આધુનિક તકનિકી સે જોડકર ઉસાકા સકારાત્મક ઉપયોગ હો જિસ કે લિજી પર્યાપ્ત કદમ ઉઠાજી હૈ । હર સાલ સહકારી સપ્તાહ મનાયા જાતા હૈ । શોધકર્તા કા સહકારી ક્ષેત્રમેં દિલચસ્પી હોને સે દક્ષિણ ગુજરાત કે સહકારી ક્ષેત્રોં મેં આધુનિક તકનિકી કા સકારાત્મક ઉપયોગ કા અધ્યયન વિષય ચયન ક્રિયા । જિસે સંપન્ન કરને હેતુ અભિપ્રાયાવલિ ઉપકરણ કે દ્વારા વૈજ્ઞાનિક ઢંગ સે માહિતી જીક્રિકરણ કે ઉચિત અંકશાસ્ત્રીય ઢંગ સે શોધકાર્ય ક્રિયા । પ્રસ્તુત શોધકાર્ય મેં પ્રશાસન ઓર સહકારી સંસ્થાઓ કે સંચાલક, કર્મચારીયોં કા બહુત સહયોગ મિલા । ઈસ શોધકાર્ય કે મહત્વપૂર્ણ નિમ્ન જૌસે તારણ મિલે થે, યહોં કુછ તારણ પ્રસ્તુત હૈ ।

૧. સહકારી સપ્તાહ કે દૌરાન પ્રશિક્ષણ દિયા ગયા થા ।

૨. ચીની મિલ, ડેરી ઉદ્યોગ, જાંગલ ઉદ્યોગ, દૂધ ઉત્પાદક સહકારી મંડલી કે કર્મચારિયોં કો તાલીમ દી ગઈ ।
૩. સહકારી સંસ્થા કે સદસયોં કો લાભાન્વિત ક્રિયા થા ।
૪. સહકારી કાનૂન, સરકારી સહાય, બેંકોંકી ભૂમિકા આદિ કી જાનકારી દી ગઈ થી ।

➤ **સાહિત્ય નિર્દેશ (References) :**

૧. વ્યાસ, હરિશચન્દ્ર (૨૦૧૦). જાનસંખ્યા, પ્રદૂષણ ઓર પર્યાવરણ. વિદ્યાવિહાર, કુચા દખનીરામ, , દરિયાગંજા, નઈ દિલ્લી.
૨. નવનીત. (ફેરવરી ૨૦૧૪). પી. વી. શંકરતકુટ્ટી ભારતીય વિદ્યાભવન, ક.મા. મુનશીમાર્ગ, મુંબઈ.
૩. દેસાઈ એચ. જી. અને દેસાઈ કે. જી. (૧૯૮૨), ‘સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓ’. અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ.
૪. શાહ ડી. બી. (૨૦૦૪). ‘શૈક્ષણિક સંશોધન’. અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય.
૫. બત્રા દીનાનાથ (૧૯૮૨). શિક્ષાકા ભારતીયકરણ. લખનઉ વિદ્યાભારતી, અખિલ ભારતીય શિક્ષા સંસ્થાન.
૬. National Council for Teacher Education, New Delhi 1998.

GOEIIRJ